

poetično in prozajično, zgodovino in zemljopisje, morskoslovje in redništvo, matematiko, natoroznanstvo in obrtništvo, zdravilstvo, pravdoznanstvo in poslednjič bogoslovje. Pisatelj nam našteva: a) iz ilirščine od 12. - 15. veka 4; iz 16. 55; iz 17. 81; iz 18. 167; iz 19. do l. 1835 pa 70; b) iz hrvaščine pa iz 16. veka 3, iz 17. 10; iz 18. 68, in iz 19. do l. 1832 45. — O vsacem pisatelju so zdaj dalje zdaj kračje črtice iz življenja dodane.

Leta 1830 je tudi res tako bilo, kakor Šafařík piše, al po imenovanem času se je ta reč vse drugače zasuknila, kakor pravi Jiriček v predgovoru. Pisatelji hrvaške kraljevine, zatajivši svoje narečje, poprijeli so se blagoglasnejšega, po Dubrovniških (Ragusaner) slavni pesnikih izobrazenega in njihovih nasledovavcev v Dalmaciji in Slavonii, kterege narečja so se, hvala prizadevanju Dositeja Obradovića in Vuk Štefanovića Karadžića, poprijeli tudi Srbi. S tem se je stalni kamen vložil enemu književnemu jeziku, ki se le v pisavi (v latinici in cirilici) loči; v knjigah pa še tudi veje različnost po vernem obsegu. In v tem jeziku so že tudi šolske knjige tiskane v Dalmaciji, na Hrvaškem, v Slavonii, v vojaški Granici, na Ogerskem in Primorskem. — Ta vzor zedinjenja jugoslavenskega slovstva je imel Šafařík pred očmi, a zdelo se mu je takrat, da je le prazna misel. In vendar se je tako kmali vresničila!

In ravno iz vresničene te ideje izhaja, da Miklošić v svoji vseslovanski slovnici nič več ne vé v ilirščini in hrvaščini, temveč pravi, da spadate ali k srbščini ali novoslovenščini.

Rabo velike hvale vredne knjige pridjana imenika pisatelj v abecednem redu jako polajšujeta. Živo jo priporočamo vsacemu, ki se peča z jugoslavensščino.

Vuk Štefanović-Karadžić!

Pismo, podpisano na Dunaji in Zagrebu od treh veljavnih mož: c. kr. dvornega svetovavca Ognjeslava Utiešenovića, prof. dr. Fr. Miklošića in dr. Jovana Subotića, prisednika sodbenega stola sedmorice, hodi sedaj po slovanskem svetu in vabi rodoljube vse, kterege koli kolena slovanskega, naj se udeležijo národne subškripcije, po kateri se imajo na svetlo dati dela preslavnega rajnega Vuka Štefanovića-Karadžića.

Slovinci! tudi na naša vrata trka ta poziv, kajti on zadeva biser jugoslavenske literature, pa tudi pomoč zapuščeni rodovini Vukovi.

Čujte, kaj govori ta poziv, ki si je na čelo zapisal prislovico:

Narod, ki ne zna ceniti svojih velikoumnih mož in del njihovih, ni vreden, da se mu rodijo — in dalje govori tako: „Zapustil nas je najzaslužnejši delavec na polji srbske literature, neumrljivi preroditelj njen, oče Vuk Štefanović Karadžić. Kaj je Vuk narodu srbskemu, kaj je vsemu južnemu in vsemu družemu slavenstvu, moremo dovoljno presoditi le tedaj, ako se obrnemo na preteklost nazaj. Srbski narod, kakor vsa druga plemena jugoslavenska, si je že v starodavnih časih osnoval temelj državnega življenja svojega in dokazal je svojo živo ljubezen do svobode in vere Jezusove v petstoletnih krvavih bojih. Braneč obe te svetinji svoji je dovršil junaška dela, vredna najslavniših narodov svetá.

Al omika njegova ni mogla na polji slovstva (literature) do naše dôbe razviti zedinjene, visocega namena vredne moči v občnem, živem, narodnem, književnem jeziku, po katerem se še le narod edini čuti in misli in dela v pravem narodnem duhu. Srbski narod, kakor ostala jugoslavenska plemena, ni do one

dôbe duševno živel! A telo, v katerem duha ni, obsojen je po narodi v razpad in pogin. Vuk je s pismom in delom pokazal še le pravo pot duševnega napredka svojemu narodu, — Vuk mu je dal pripomočke na roke, zagotoviti si svojo prihodnost, kateri več zdajo kakor ostra sabla, če bi tudi bila starokovka Kraljevića Marka. Vuk je razvil zastavo duševnega napredka in ugladil narodu svojemu pot, ki ga pelje v kolo izobraženih narodov. Kakor Mozes drugi je narodu svojemu v mrtvi puščavi nevednosti odprl bistri studenec narodnega življenja. Skozi pol stoletja je neutrudljivo žrtvoval vso svojo delavnost koristi, slavi in časti svojega naroda. Na Hrvaškem, na priliko, je mogel Gaj, še le potem, ko je Vuk delal na veseljnost, osnovati v trojedni kraljevini sedanji jezik književni. Kaj neki bi bilo s Hrvati in Srbi, ako bi jih bilo 1848. leto našlo v stari duševni nemarnosti brez vzajemnega jezika književnega?

Velikansk korak smo storili naprej na Vukovi roci. Nazaj več ne moremo sedaj. On je zasadil ponosno drevó narodne omike. Slava mu na veke!

To je Vuk Štefanović-Karadžić narodu srbskemu in hrvaškemu, to vsemu Slovanstvu.

Al, bratje, kaj smo mi storili, kaj je narod storil dobrotniku svojemu?

Za Vuka, dokler je živel, nismo storili ničesa. Svoje žive dni je daleč od domovine svoje bival in zdaj počivajo kosti njegove v ptuji zemlji. Prišel je čas, da povrnemo, kar smo zamudili! Sedaj, bratje, delajmo, da pridejo na svetlo tudi tista njegova dela, ktera niso še natisnjena, pa sčasoma tudi tista, ki so bila že natisnjena, pa so pošla, da narodu taka korist doide iz truda velikega njegovega pisatelja. Pa spominjati se moramo tudi žalostnega stanja vdove Vukove, 67 let stare, njegove vdove hčere in nejakoga unučica njegovega, kajti Vuk je živel in umrl v zeló revnem stanu. Mnogi so mislili, da skromni Vuk je premožen, ker ni nikogar nadleževal, da bi mu bil odprl blagodarno roko. Al ni bilo tako. Zmerno podporo, ki jo je dobival iz Srbije in Rusije, potrosil je lahko za živež svoje nekdanj obilne rodovine in mnoga potovanja znanstvena in izdavanja svojih knjig; prišel je naposled v tako zadrego, da je moral prodati dragocen prstan, častni dar cesarja Ferdinanda, da je poplačal tiskarníno. 77letnega starčeka je vse tako potrló, da zbolí in se vleže na smrtno posteljo. Duhá mu ni omamila bolezen, al teló je onemoglo. Zapustil je dolgov, ktere je rodovina le poplačati môgla po veledušni podpori Njih Veličanstva, ki je 1000 gold. poklonilo vdovi.

Da se dvojni blagi namen doseže: izdaja namreč Vukovih del in podpora nakloni rodovini, ni druge poti kakor ta, da se stroški za tisk vseh Vukovih del poplačajo po narodni subškripcii in tiskana dela izročijo vdovi njegovi, da jih prodaja sebi na dobiček. Stroški so prevdarjeni na 15.000 gold.

V ta cilj in konec se odprè s tem pozivom národna subškripcija, in prosijo se vsi rodoljubi in prijatli pravega narodnega slovstva, da, kolikor morejo, darujejo v rodoljubni namen, in to dajo na enkrat ali v četerih enacih obrokih (brištih) od leta 1865 do 1868. Imena podpornikov se bojo natisnila v kateri Vukovi knjigi.

Zagotovila darov ali vsaka druga pisma naj se pošiljajo na „odbor za izdavanje Vukovih del“ v roke c. kr. dvornega svetovavca Utiešenovića-a na Dunaj, hoher Markt Nr. 5, gotovi denarji pa na „bankiersko hišo“ (Banquerhaus) Simon G. Sina na Dunaj.“ Vsak naj natanko zapiše svoje ime, kaj

je, kje stanuje, in koliko daruje ali na enkrat ali v obrokih.

Že so darovali svetli srbski patrijarh S. Maširević in svetli škof diakovaški J. Strosmajer po 1000 gold., škof bački Platon Atanatković „za sedaj“ 500 gold., baron S. Sina 300 gold., M. Ožegović 200 gold., baron A. Vranicani 200 gold., Og. Utišenović, dr. Miklošić, dr. Subotić, Ivan Kukuljević, S. pl. Kušević, N. Krestić in drugi po 100 gold.

Že se natiskuje 5. vezek srbskih narodnih pesem. Po odločni želji Vukovi, razodeti še o življenju njegovem, prevzame prof. dr. Miklošić revizijo tiska v duhu jezika in pravopisa dosedanjih Vukovih knjig.

Slovenci! tudi nam velja ta poziv; stopimo tudi mi v koló blazih namenov nam na čast in v slavo jugoslavenskega slovstva! Nimamo sicer obilo zlata ali srebra; al saj z malimi doneski kažimo dobro voljo!

Zabavno berilo.

Zapeljivec.

Novela.

(Dalje.)

Solnce se je bilo nagnilo k zapadu, ko sem jeseni istega leta se ravno po istem potu vračeval iz mesta N..... proti domu. Gredé po prijetnem gajčku vsedem se zopet na znano klop, da si nekoliko spočijem. Tiho šepetanje med drevjem probudi mojo pozornost. Vstanem in tiho slušam, kaj bi to utegnilo biti. In glej! na drugi strani šume blizo sebe vgladam na rušnatem počivalu sedé dve osebi, ki pa mene niste bili zapazili. Bila sta mladenec in deklica v tistem razgovoru. Deklica, držeča v desni roki knjigo, v tem, ko ji leva počiva na rami mladenčevi, je bila visoke rasti; črni lasje so se ji kodrali krog sneženo-belega vratú, in milo je pogledovala s svojimi modrimi očmi poleg sebe sedečega mladenca. Pa tudi mladenec, srednje visokosti in opravljen odlično po vojaški, je v zalo devico vpiral prežareče oči, iz katerih se je koj v prvem hipu brati mogel čut srčne ljubezni.

Kakor kamen sedim in si skoraj dihati ne upam.

Zdaj prime mladi vojniki deklico nježno za roko ter ji spregovori: „Jelica, dušica moja! žalostna ura ločitve nastaja. Služba, poštenje in domovina me kličejo v boj. Zamorem se li, dušica moja, zanesti na sladke tvoje besede in obljube? Bode me li o vrnitvi moji osrečila zvesta tvoja ljubezen? Se boš li znala zoperstaviti napadom in mamam, ki pretijo nedolžnosti? Hočeš li zavarovati čisto in vdano srce svojemu zaročniku? Vedi, dušica, da si mi ti solnce življenja mojega, da na tebe stavim in pokladam vso srečo in prihodnost svojo, in da brez tebe je ne najdem pod solncem stvari, da bi me razveselila. Govori tedaj, Jelica! morem se li zanesti na tvojo zvestobo? — smem li na kreposti in udanosti tvoje ljubezni zaupljivo osnovati srečo življenja svojega?“

„Zanesi se, Bogomil, ti edini dragi moj!“ — s solzami deklica spregovori — „zanesi se na mene, ker tvoja sem in tvoja ostati hočem do groba; prisegam ti—“

Sledečih besed, govorjenih med potokom solz, nisem mogel razumeti. Jez pa, nehoté skrivni svedok svečanega tega zaročenja, zdajci odpravim se tiho dalje, da bi s kakim ropotom ne rušil nježnih časov prve ljubezni srečnima zaročnikoma. Ozrvši se še enkrat na mlada ljubovnika vgladam, ko si ravno srečni pa zelo otožni mladenec prstanuje lepo devico, kakor je namreč pri Jugoslovenih navada, da o zaroki ženina natakne prihodnji ženki prstan na roke.

Predpustom sledečega leta sem potoval v mesto Z—. Dospevši že o noči tje najdem na ulicah in v gostilnici, kjer sem prenočiti hotel, vse živo in veselo, vse v svitlobi in blišču. V veliki, lepo okinčani in sjajno razsvitljeni palači nasproti naše gostilnice so ravno obhajali venčanje (ženitnino) bogatega plemenitaža s krasno deklico, na glasu v celi okolici zastran lepote njene. Pri večerji se snidem v gostilnici s znanim nekim gospodom, ter po jedi zapalivši smodko stopiva k oknu gostilniške dvorane, da bi si v razgovoru kratila čas in tudi pregledovala sjajne svate, katerih je v ženinovem domu kakor tudi v naši gostilnici in po ulicah vse mr-golelo. Na spanje v takem hrušu in trušu še misliti bilo ni. Kočija za kočijo je dovažala vesele goste iz bližnjih in daljnih grajščinskih dvorov deloma naravnost v ženitvanski dom, deloma pa v našo gostilnico, da bi se tukaj nastali in za slovesnost preoblekli. V ženinovem domu vršela je glasna godba, in svatovska družba sukala se je že v živahnem plesu. Slednjič godba umolkne, družba se nekoliko razide, plesavci pa sprehajajo se po sjajno razsvitljenih prostorih, zamaknjeni v iskrene pogovore. — In v tem hipu se ravno nama nasproti v ženitvanski dvorani odpre okno, in k njemu stopi dvoje svatov. O polni svitlobi ženitvanske in gostilniške dvorane se je moglo vse popolnoma razločiti: gospodič na unstranem oknu, brisajoči si z ruto čelo, bil je mladenec, opravljen po najnovejšem okusu, šibkega trupla in rumenkasto-bledega lica. Z njim roko v roci je bila pristopila k odprtemu oknu mlada gospodičina visoke rasti, črnih las in modrih oči, čarobna resnična lepotica. Bila je v najbogatejšem lišpu, zažarena od plesa v lica, mahajoča z vetrilom, koprne po čistem hladilnem zraku.

„Glej, glej, ženina in njegovo mlado nevesto!“ — reče mi natihoma prijatelj moj.

V tem trenutku pa pridruži se nama nek mlad oficir, ki se je bil ravno pripeljal s pošto in tudi ustanovil se v naši gostilnici. Zavzet tolikega hrupa in sjajne blišave, in čuvši najini razgovor pristopi k nama na okno, uljudno naju pozdravlja šaljivo pristavi, da tudi on je željen poznati novozaročene v soseščini, okoli katerih se je združilo toliko svatov.

Na te glasno in veselo izgovorjene besede mlada nevesta z une strani vsa iznemirjena obrne pogled svoj na mladega poleg naju stoječega vojnika in zapazivši ga, ime Bogomil! zavrisne, in omedlevša zgrudi se v naročje svojemu ženinu. (Kon. prih.)

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

15. Pismo.*)

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Da si, dragi brate! čakal od lani do letos mojega pisma, ne bodi hud; če pa si, primi za to in za vse drugo odgovornega vrednika. Pripeljala me je pot, kakor že veš, v Holomuc, iz kterege so Nemci „Olmütz“ skovali. Ravno je vrlo častitljivo odmeval od stolpa nadškofijske cerkve glas vélikega zvona, ko sem bil stopil med holomuška mestna obzidja. Prvo opravilo mi je bilo zdaj, poiskati si preljubega prijatla svojega. Sreča mi je bila mila, da ga kmali staknem. Povej mi vendar kršanska duša — me vpraša po prvem pozdravu — kako da tako daljo le-sèm prideš? Komaj mu ođgovarjam na vprašanja: kdaj, kam, odkod? kako to in uno in tretje in sto družih reči.

*) Nadaljevanje iz lanskih „Novic“, ki se je zoper našo voljo zakasnilo. Vred.